

ZES SMEUÏGE VERHALEN

RONDE DE DORPSKERK HUIZUM

door Peter de Haan

mei 2025

De stichting Alde Tsjerken Fryslân (SAFT) bestaat in 2025 55 jaar. In het kader van dat jubileum heeft zij de bij haar aangesloten Friese kerken gevraagd om bijzondere verhalen of anekdotes te delen die met de geschiedenis van de desbetreffende kerk te maken hebben.

De Dorpskerk Huizum te Leeuwarden beschikt over een eigen website (www.dorpskerkhuizum.nl) waarop uitvoerige informatie staat over haar geschiedenis en de cultuurhistorische kenmerken die ervoor hebben gezorgd dat de kerk een belangwekkend rijksmonument is. Het grote cultuurhistorische belang van deze kerk (o.a. een van de meest representatieve protestantse kerkinterieurs uit de 17^e eeuw) heeft ervoor gezorgd dat de Dorpskerk Huizum de enige stadskerk (van de 57 aangesloten kerken in Fryslân) is die onder de hoede van genoemde erfgoedstichting valt.

Naast de website is een audiotour beschikbaar waarmee 12 bijzondere verhalen over de Dorpskerk vallen te beluisteren (ga daarvoor naar www.izi.travel/nl en zoek op 'Dorpskerk').

Kortheidshalve verwijzen wij voor verdere informatie naar de twee genoemde bronnen. Wij beperken ons **hier** tot zes **smeuïge verhalen** (deels van recente datum) rond de Dorpskerk die voor het merendeel niet in genoemde bronnen ter sprake komen maar die o.i. te aardig zijn om ze in het kader van het SAFT-project onvermeld te laten...

1. Het mysterie van Huizum: de toren van de Dorpskerk

Wij laten u eerst een foto zien van de Huizumer toren. Valt het u al op???

Toen ik als voorzitter van de Plaatselijke Commissie (PC) laatst deze foto maakte schrok ik erg. Ik wist dat de toren, die uit de 13^e eeuw stamt (de kerk zelf stamt als oudste monument van de stad uit de 12^e eeuw), in 1655 gerestaureerd is. Het jaartal op de toren vormt van die restauratie een treffende illustratie. Maar..... de vraag rees direct: waar was de '1' uit dat jaartal ineens gebleven?? Nu wekt de toren (zie de recent genomen foto) de indruk dat hij in het jaar 655, dus 1000 jaar eerder, is gerestaureerd. Dat klopt natuurlijk voor geen meter. Normaliter leggen wij als P.C. van de kerk zaken die het (groot) onderhoud van de kerk betreffen direct voor aan de SAFT. Maar in dit geval heb ik eerst contact opgenomen met onze huismeester. Wellicht had hij het ijzer met het ontbrekende cijfer naast de kerk gevonden?? Dat bleek niet het geval. Vervolgens hebben we intern de vraag breder uitgezet. Niemand van onze vrijwilligers wist het antwoord. Sterker, dat de '1' op de toren ontbrak was zelfs niemand eerder opgevallen!

Op de Huizumer begraafplaats wordt op 4 mei altijd een (drukbezochte) dodenherdenking georganiseerd. Een van de collegeleden legt dan altijd een krans bij het graf van de geallieerde piloten. In 2025 deed wethouder Gijs Jacobse dat. Hij kwam bij die gelegenheid op me af en vroeg op verschrikte toon: 'Wist je al dat de '1' bij het jaartal 1655 op de toren ineens ontbreekt?' Ik antwoordde dat wij dat tot onze verbazing pas ook al hadden geconstateerd. Zijn vraag leidde bij ons wel tot een nader archiefonderzoek. Immers, het mysterie werd voor ons groter en groter. We wilden vooral weten of de '1' ook al ontbrak toen de SAFT de kerk in 2013 van de P.K.N. overnam. We gingen op zoek naar oude foto's van de kerk: wie weet zouden die het opgedoken mysterie kunnen ontrafelen.....

De Dorpskerk beschikt over een uitstekende secretaris (Alie Kooyman). Zij wist dan ook al snel een oude ansichtkaart op te duikelen uit 1931.

Wat bleek? De '1' ontbrak in 1931 ook al!

Dat zou betekenen dat de "1" al een heel lange tijd op de toren wordt gemist. Het zou nu ineens zelfs theoretisch denkbaar zijn dat men in 1655 (al of niet uit zuinigheidsoverwegingen) de '1' bewust heeft weggelaten in de hoop dat men het verder naar links aangebrachte anker tegelijkertijd voor een '1' zou aanzien. Een vreemde gedachte voor wie een blik werpt op de foto op de tweede bladzijde. Als dat zo was zou men de cijfers '655' toch een fors stuk naar links hebben aangebracht? Kortom, het blijft voor ons een mysterie.....

Het toeval wil dat twee personen (Menno Keulen en dr. Jan Dirk Wassenaar, predikant van de Dorpskerk van 1990 tot 1996) hebben aangekondigd de komende jaren te gaan werken aan een boek over de geschiedenis van de Dorpskerk. Wij hebben het hierboven vermelde mysterie per ommegaande met hen gedeeld en hebben hen gevraagd of zij met behulp van hun onderzoek wellicht (het begin van) een antwoord op de hier opgeworpen vraag kunnen vinden. Tot zo lang beschouwen we deze casus als 'het mysterie van Huizum'.

2. Geestenoproeping op het kerkhof

Een andere mysterieuze ervaring die we meermalen hebben meegemaakt is dat er met grote regelmaat op het kerkhof, niet ver van het toegangshek, dubbeltjes werden

aangetroffen. (Huismeester Geurt van der Weg vertelde mij dat hij er als gelukkige vinder wel consumpties van heeft betaald.). Het muntgeld moet er steeds in de duisternis zijn neergelegd want de dubbeltjes, het waren er niet zelden 13 in getal, lagen er elke keer vroeg in de ochtend al.

Er vonden in die periode wel vaker vreemde dingen plaats op het kerkhof en de naburige begraafplaats. Zo werden er wel lichtjes in de bomen aangetroffen, waren vreemde geluiden hoorbaar en een andere keer lag er zelfs een varkenshart bij het hek. Toen is ook de politie erbij gehaald.

Later - en dat is nog niet zo lang geleden - werden de dubbeltjes vervangen door dropveters. Die werden dan neergelegd op het poëzietableau met het (fraaie) gedicht van Atze van Wieren over de historie van de Dorpskerk.

De grote vraag is en blijft: wie verrichtte deze 'seances' op het kerkhof, en waarom?? Huismeester Geurt van der Weg meldde desgevraagd dat hij een keer een vrouw van rond de 60 jaar op de bekende plek op het kerkhof heeft aangetroffen. Zij was toen bezig daar een aantal zakbijeltjes neer te leggen. De huismeester sprak haar daarop aan, ook al omdat ze wegens de regen nat aan het worden waren en hij zei dat 'zonde' te vinden. Ook vroeg hij naar het hoe en wat. Hij kreeg van haar te horen dat 'er vreemde dingen op het kerkhof gebeurden' en dat 'er dringend tegenwicht tegen de duivel moest worden geboden'. Vandaar dat ze regelmatig ter plaatse haar diensten aanbood. Hij heeft het daarbij gelaten. Niettemin werd er daarna ook nog regelmatig kleingeld gevonden.

Elders in den lande zijn wel voorbeelden bekend van spirituele praktijken waarbij men op dodenakkers energieën van overledenen probeert op te roepen. Via een medium probeert men dan door te dringen tot het rijk van gestorven geesten. Maar occulte praktijken die zich rechtstreeks richten tot 'de duivel' waren ons nog onbekend.

3. Betreden 'op eigen risico'

Op het kerkhof kan men nabij het toegangspad richting de kerk dit bordje ('Betreden op eigen risico') aantreffen. Dat leidde bij een bezoeker tot de vraag: *'waarom in godsnaam hebben jullie op het kerkhof dit bordje geplaatst? Het is toch niet zo dat er ineens een hand uit de grond naar boven wordt gestoken? Trouwens, als dat wel gebeurt ben ik benieuwd of het een opgestoken duim betreft of dat betrokkene een middelvinger omhoog steekt...'*

Overrompeld door deze vraag maakten we enigszins bedremmeld duidelijk dat het bordje destijds waarschijnlijk is geplaatst voor het geval de stenen door weersomstandigheden glad zijn geworden.

Maar het is wel bizar om te beseffen wat zo'n enkel bordje juist op een kerkhof bij bezoekers aan associaties kan oproepen....

Tenslotte vermelden we terzijde nog een klein 'weetje': wist u dat het Huizumer kerkhof nog het enige kerkhof in de stad Leeuwarden is dat die naam anno 2025 nog verdient? De stad kent twee belangrijke plekken met die naam, namelijk het Oldehoofster kerkhof en het Jacobijner kerkhof. In tegenstelling tot het Huizumer kerkhof hebben deze beide stadslocaties de functie van kerkhof in de loop der jaren verloren.

4. 'Ut Gouden kerkje'

In 2015 stond in de rubriek Gehoord & Gezien van de LC op ons verzoek een oproep om meer duidelijkheid te krijgen over de vraag waarom de Dorpskerk in de volksmond in de jaren '70/'80 wel 'ut gouden kerkje' werd genoemd. Daarop werd ik gebeld door een man (naam bekend) uit Arum die begin zeventiger jaren bij de plantsoendienst werkte en ook wel klussen deed op de Huizumer begraafplaats (knippen hagen tussen de rijen grafstenen etc.).

Hij was op een ochtend op de begraafplaats bezig en zag tot zijn verbazing allerlei politiemensen.

Wat bleek het geval?

De zoon van een gemeentelijk medewerker (omdat die zoon nu mogelijk nog leeft vermeld ik zijn naam niet) had in de jaren '70 gouden juwelen geroofd waaronder gouden ringen. Hij had die 's nachts verstopt in de goot van de kerk. Vandaar dat de naam 'ut gouden kerkje' was ontstaan: karakteristieke Liwwadder humor....

Zelf ging mijn informant er overigens van uit dat men toen in de volksmond mogelijk het aulagebouwtje op de begraafplaats en de Dorpskerk heeft verwisseld. Immers, de goot van eerstgenoemd gebouw is gemakkelijker bereikbaar.

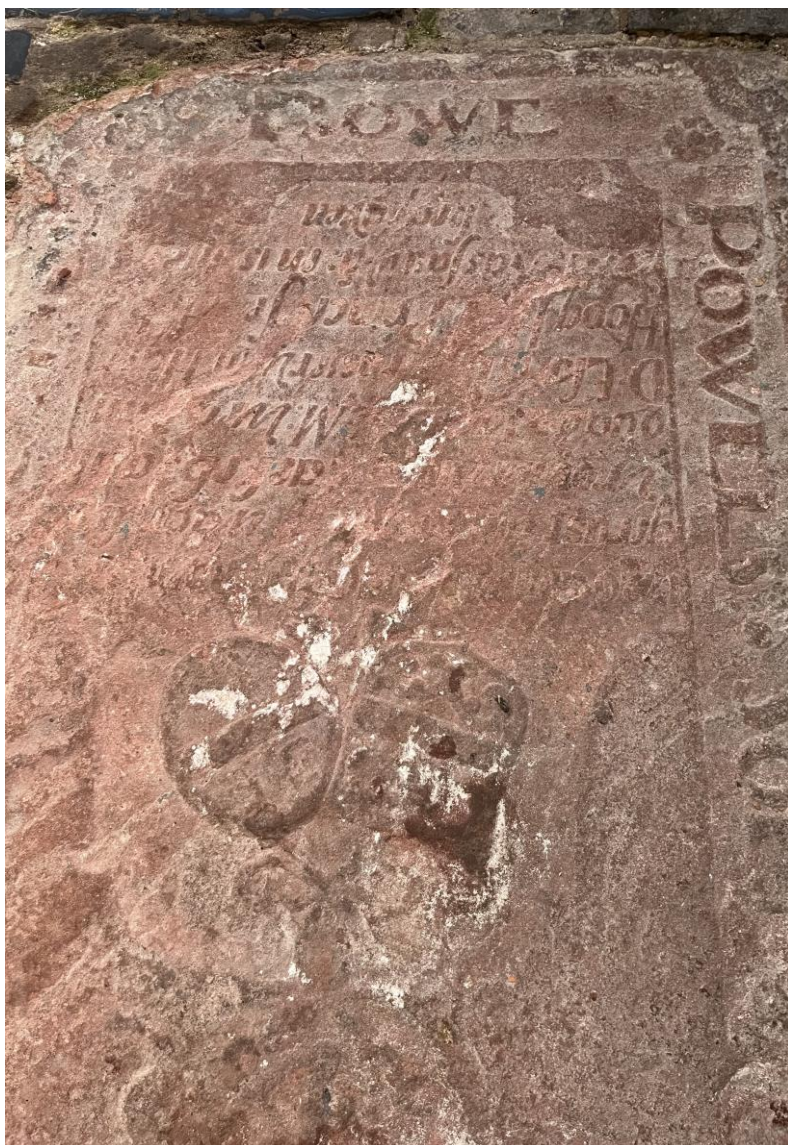
In elk geval ging de zoon er kennelijk van uit dat dat for the time being een heel veilige plaats was.

Hij is later niettemin opgepakt...

5. Draaide de pastoor zich om in zijn graf?

In het koor, zeer nabij het vroegere altaar, kan men de grafzerk vinden van Douwe Powels, oud-pastoor van de Dorpskerk. Hij is gestorven op 17 juni 1574.

Volgens dr. Wumkes werd deze grafplaats in 1882 onder de (toen nog) houten vloer van de kerk teruggevonden. Het opmerkelijke van deze zerk zit hem niet alleen in het afwijkende materiaal (rode Bremersteen, afkomstig uit een sarcofaagdeksel) maar ook in het feit dat 150 jaar later, in 1720, de vrouw van dominee Elarts daar is bijgezet. Zij had een belangrijke functie in de hofhouding van prinses Albertine van Nassau vervuld. Dat er ooit een domineesvrouw op de (ongetwijfeld celibatair ingestelde) pastoor zou komen te liggen zou hij tijdens zijn leven nooit hebben kunnen bevroeden.

Of hij zich wel of niet in zijn graf heeft omgedraaid blijft in de mist van de tijd verborgen.

Maar dit is ongetwijfeld de meest 'oecumenische steen' in Huizum te noemen.....

6. Altaarsteen

De steen, onderaan op de foto hieronder, was eerder ook een sarcofaagdeksel maar oogt verder niet zo bijzonder.

De steen ligt op de drempel, tussen de consistorie resp. de toren enerzijds en de vestibule van de kerk anderzijds. In de consistorie bereidden de geestelijken zich mentaal voor op de te houden dienst. Ook kleedden ze zich daar om. Het kenmerkende van deze steen is dat dit zo goed als zeker een altaarsteen betrof. Na de Reformatie (1580) verdwenen de meeste uiterlijke tekenen van de Rooms-katholieke eredienst. Maar dat juist de 'heilige' altaarsteen naar de consistorie werd verplaatst en een nieuwe functie als 'drempel' verkreeg, is toch wel pikant te noemen. Immers, de dominees liepen daarmee in de eeuwen na de Reformatie letterlijk over een katholiek symbool en konden zo nodig zelfs hun voeten aan de ('katholieke') drempel afvegen. Kerkexpert Regnerus Steensma noemde deze 'steen des aanstoots' begrijpelijkerwijs 'een openlijke vernedering' en 'desacralisatie'....

Tot zover een zestal anekdotische verhalen rond de Dorpskerk Huizum te Leeuwarden. Vooralnog beschouwen wij het onder 1 vermelde verhaal als 'Het echte Mysterie van Huizum'. Hopelijk wordt dat ooit opgelost.

Wilt u meer weten over de rijke historie van de Dorpskerk (oudste monument van de stad Leeuwarden)? Raadpleeg dan de website www.dorpskerkhuizum.nl of een van de publicaties die aan de kerk zijn gewijd. En een bezoek aan een van de (vele!) evenementen is naar onze bescheiden mening *altijd* de moeite waard....

Namens de Plaatselijke Commissie van cultuurpodium Dorpskerk Huizum,
Peter de Haan